

Història de Calaf

Els anys 20. Adveniment i caiguda de la Dictadura de Primo de Rivera

Com diu el títol d'aquest fascicle, els anys 20 van venir marcats per l'arribada al poder de l'Estat del general Primo de Rivera. Malgrat que el dictador va tenir una actitud contrària a la cultura i l'autogovern de Catalunya, al principi la burgesia del Principat li va donar suport perquè confiaven que un règim autoritari frenaria el moviment obrer. La repressió que va seguir el cop d'estat de l'any 1923, amb la prohibició de diferents símbols de la identitat catalana, va fer que augmentés la influència del catalanisme d'esquerres a causa de la situació ambigua de la Lliga Regionalista de Cambó. A banda del moviment catalanista, es va anar creant una oposició al règim sobretot per part del moviment obrer i també des de les esquerres moderades, que n'havien patit la repressió. Finalment Primo de Rivera va dimitir el gener de 1930, en perdre el suport de l'exèrcit. Alfons XIII llavors va cridar el General Berenguer perquè formés govern, iniciant-se un període de transició cap a la democràcia anomenat "dictablanda", que donaria pas a la proclamació de la Segona República, l'any 1931. Amb relació a la nostra vila cal dir que aquesta dècada és plena d'esdeveniments que van tenir força transcendència en la posterior evolució de Calaf, tant des del punt de vista econòmic, com cultural, polític i urbanístic. En primer lloc destacarem que, tal com ens explica el professor Josep Maria Solà en un article de l'*Alumnàtica* d'abril de 2005, el mestre Emili Sengenís va fundar a l'inici d'aquesta dècada els "Pomells de Joventut" a la nostra vila, moviment que havia arrelat a Catalunya de la mà de Josep Maria Folch i Torres. El cronista SAM també en fa esment a la revista *El Firal* d'abril de 1984, tot remarcant que aquest moviment, que va ésser prohibit pel general Primo de Rivera, "va portar l'expansió, imparable, de la sardana. Aquí al poble, amb l'ajut d'un manual que n'explicava i portava dibuixats els passos, en Salvador Huguet i algun altre, van enginyar-se en aprendre els punts... Ens ho va corregir en Vicens de l'Alsina, que molts anys abans li havia ensenyat a ballar-la un jove mestre empordanès que hi va haver un curt temps a Calonge. El Saló Rosell —cal Felip— va ser l'acadèmia on, els diumenges al migdia sortint de missa, el jovent d'ambdós

sexes del poble va aprendre els secrets de la nostra dansa. El músic era l'Enriquet, que ha estat el millor pianista que hem tingut mai". Un altre fet destacat del principi dels anys 20 va ésser que, tal com ja havíem avançat en l'anterior fascicle, l'any 1921 va entrar en funcionament la línia telefònica Artesa-Ponts-Calaf i es va aprovar que s'allargués cap a Manresa. En el transcurs d'aquest mateix any es va sol·licitar una altra línia en direcció a Igualada, per la qual cosa podem dir que va ésser en el transcurs d'aquest període quan es van posar les bases perquè la nostra vila quedés comunicada telefònicament amb un bon nombre de municipis. Un altre fet interessant de ressaltar és que, segons l'acta de l'Ajuntament de 17 de desembre de 1921, el consistori va acordar subvencionar a un grup de particulars que volien organitzar una cavalcada dels Reis d'Orient que, lògicament, s'havia de celebrar el dia 5 de gener a la nit. Aquest és el primer cop que apareix a la documentació l'organització de l'esmentada cavalcada que, en el transcurs d'aquesta dècada, es va dur a terme en diferents ocasions. Per tant podríem afirmar que estem davant l'origen d'una bonica festa que encara es celebra en l'actualitat.

Durant l'any 1922 també es van produir una sèrie de fets destacats. En primer lloc direm que el dia 5 de juny es va dur a terme

l'acte de la benedicció de la bandera del sometent, essent padrí de l'esmentada bandera el diputat a Corts Manel Maria Girona. Posteriorment, en concret en el transcurs de la Festa Major de Calaf, està documentat en una acta de l'Ajuntament que es van disputar partits de futbol. Aquesta és la primera notícia que tenim en un text de l'època que en la nostra vila es juguessin encontres d'aquest esport. Malgrat tot, el cronista SAM va escriure en un article de la revista *El Firal* (publicació que es va editar a la nostra vila entre 1984 i 1985) que el futbol va ésser introduït a la nostra vila l'any 1920 per un seminarista fill de "Cal Carlets". Anteriorment, en un programa de la Festa Major de 1980, el mateix SAM havia relatat un partit que van jugar a Anfesta el 15 d'agost de 1922 els membres del Grup Excursionista calafi, reforçats per integrants de la plantilla del FC Calaf, la qual cosa ens demostra que el futbol ja havia arrelat a casa nostra. Hi ha més notícies entorn aquest esport durant aquesta dècada, ja que l'any 1924 es van disputar un bon nombre de partits i fins i tot hi ha un article periodístic explicant que es va celebrar al camp d'esports una "cursa de braus", concretament el dia 29 de maig. Segons descendents dels testimonis d'aquest fet, sembla que un d'aquests animals es va escapar i va causar més d'un ensurt pels

Festa de la benedicció de la bandera del Sometent. 5 de juny de 1922

Història de Calaf

El FC Calaf al Camp del Capellà de la Torre, entre 1934 i 1935

carrers de la vila. Amb relació al terreny de joc, aquest estava situat a l'indret anomenat "capellà de la Torre", entre l'actual Institut i l'antiga fàbrica Gimferrer, tot i que al final dels anys 20 sembla que va quedar inutilitzat i a l'inici de la dècada dels 30 es va començar a jugar a un camp darrere l'estació. Malgrat tot, això va ésser durant un curt període de temps i el camp del "capellà de la Torre" es va tornar a utilitzar a partir de 1933.

En un altre ordre de coses cal destacar que durant l'any 1923 també es van produir fets importants. En primer lloc direm que es van fer les obres per proveir la població d'aigua no potable mitjançant la connexió de canonades subterrànies entre el pou de la fàbrica, que aprofitava l'aigua de la Font de Sant Jaume, i el dipòsit, que estava situat al castell. Es va instal·lar una "bomba" per aixecar l'aigua des del pou fins el dipòsit i es van col·locar un seguit de fonts en diferents indrets de la vila. Malgrat que van sorgir un bon nombre de problemes a la instal·lació, el dia 11 de novembre es va celebrar una festa per commemorar la finalització de les obres. Quan es va veure que tot funcionava correctament, es va permetre als particulars connectar-se a la xarxa; això sí, fent-se càrrec cadascú dels treballs. Posteriorment, l'any 1929, la font de Sant Jaume es va assecar i es van haver de tornar a fer obres per aprofitar, aquest cop, l'aigua del pou de "la Maquineta". Es va augmentar el nombre de fonts, es va fer una nova conducció i es va construir el nou dipòsit al molí de vent. Aquestes obres van quedar enllestides pels volts del mes de març de 1930.

Seguint en l'any 1923, cal dir que el dia 1 d'octubre el comandant de la Guàrdia Civil de Calaf, Antonio Jiménez Olmos, en compliment de les ordres rebudes dels seus superiors, va fer cessar del càrrec els regidors i l'alcalde de la nostra vila. Per tant, Ignasi Bosser Tarrats va deixar d'ésser la màxima autoritat del nostre municipi essent substituït per Joan Aliba Formatjer. A què van ésser deguts aquests canvis? La resposta és que en aquell moment Primo de Rivera va accedir al poder mitjançant un cop d'estat i va proclamar la Dictadura, règim autoritari que es va allargar fins el gener de 1930. Això va suposar el cessament d'una gran part de càrrecs públics i, lògicament, el nomenament de nous. Per finalitzar amb l'any 1923, cal dir que d'aquest exercici es conserva a

l'Arxiu Municipal el Cens Obrer, que és una bona eina per conèixer l'estructura econòmica de la nostra vila, almenys des del punt de vista industrial. Els sectors que comptaven amb més treballadors en aquells moments eren la mineria i el tèxtil. De la primera hi consten dues societats: La Unió Minera, amb 58 treballadors, i Elèctrica de Mollet, amb 46. Per la seva banda, en el sector tèxtil destacava l'empresa "Quer y Mas Cia.", que comptava amb 63 treballadors. També tenien importància les fàbriques de ciments, que com ja havíem comentat en altres fascicles estaven molt relacionades amb l'activitat minera. En el cens de 1923 n'apareixen dues, la de Biosca i Cia. i la de Josep Anguera Roca. La primera comptava amb 8 treballadors, tot i que aquesta societat, a banda de l'activitat cimentera, també es dedicava als farratges, mentre que la segona tenia en nòmina 18 treballadors que, com en el cas anterior, també tenien una segona activitat que era la fabricació de farines. A banda d'aquestes empreses, que tenien un pes específic més evident en la xarxa productiva de la nostra vila, la resta dels calafins es dedicaven a un bon nombre d'oficis que podríem considerar de caire més tradicional. Els més estesos eren el de sabater, espartenyer i paleta. També s'ha d'esmentar que una quantitat considerable dels nostres avantpassats es dedicaven al comerç, ja sigui al major o al detall. Segons el cens hi havia 38 persones que regentaven aquest tipus de negoci, a banda dels 36 treballadors que hi actuaven com assalariats. Per tant podem veure que en aquesta època tant el sector secundari com

Escena dels Pastorets de Calaf de la dècada dels 50

Història de Calaf

el terciari ja estaven força arrelats a la nostra vila, probablement per ésser tradicionalment un centre comercial d'una relativa importància gràcies, en part, al Mercat de Calaf, i també a la tradició que havia fet del nostre municipi seu de conegudes companyies comercials al segle XVIII.

Les darreries de l'any 1925 també van portar fets molt importants de cara al nostre municipi. En primer lloc direm que el dia de Nadal de l'any 1925 es van representar per primera vegada al local del Centre Catòlic els nostres "Pastorets de Calaf". Tal com ens relata l'historiador Jordi Torner en el llibre commemoratiu dels 75 anys de representacions dels Pastorets, l'embranchida per tirar endavant aquest projecte va venir donada pels membres del Grup Excursionista Calafi, associació que l'any 1922 es va integrar en el si del Centre Catòlic amb el nom de Secció Cultural i Esportiva. Segons el mateix Torner, "aquest grup, format per joves, conjuntament amb Emili Sanguinés i la col·laboració de Lluís Sala Novau, mossèn Pius Forn i Francesc Villorvina, tindrà un paper clau en el naixement d'una tradició tan arrelada a la nostra vila com són els Pastorets". Poc després d'aquesta primera representació, concretament el dia 30 de desembre, Antoni Gimferrer i Cuní va presentar una instància per tal de poder posar en marxa la fàbrica tèxtil que havia quedat inactiva en abandonar la societat "Quer y Mas Cia." la nostra població. Aquest fet és molt important perquè, sobretot un cop acabada la guerra civil, la fàbrica Gimferrer va ésser la principal indústria de Calaf almenys fins a la dècada dels 50, època en la qual va arribar a tenir uns 300 treballadors. L'empresa va començar dedicant-se només al teixit, però posteriorment també va integrar la filatura en la seva producció.

Finalment direm que aquesta societat va entrar en crisi a la dècada dels 60 i la seva plantilla es va anar reduint gradualment fins que l'any 1974 va tancar portes.

L'any 1927 també ens va deixar un fet important. Aquest fet va ésser la creació d'una publicació mensual, la revista *Vida Mariana*, gràcies a la qual hem pogut saber algunes coses força interessants de la història de Calaf i també ens ha servit per veure reflectides les opinions i els fets que es van anar produint durant aquests anys tan intensos. El primer número de la revista va sortir a la llum el desembre de 1927, mentre que l'últim va ésser publicat el desembre de 1934. Per tant, el seu llegat van ésser 84 números i 7 anys d'articles d'opinió i informacions relatives a la vila, però també s'hi van reflectir els fets que

es produïen a nivell nacional i internacional. La publicació va ésser la veu de les persones més properes a la parròquia, la qual cosa volia dir en aquella època que en els seus articles defensaven els ideals de la dreta catalanista i, per tant, del seu representant polític, la Lliga Regionalista. En proclamar-se la República, els col·laboradors de la revista no van definir-se ni contraris ni defensors del nou règim,

però quan aquest va començar la seva obra, la cosa va canviar. La llei del divorci, la prohibició de l'ensenyament als ordres religiosos, la reforma agrària i la llei de contractes de conreu al camp català, entre d'altres propostes dels governs espanyol i català, van fer que les

opinions que es donaven a les pàgines de *Vida Mariana* fossin cada cop més contràries a la República. Malgrat la seva parcialitat a l'hora de jutjar els esdeveniments, cal dir en la seva defensa que és un bon instrument per als historiadors de cara a conèixer la realitat del moment i també perquè ens relata els fets més importants que es van produir a la nostra vila en el transcurs d'aquesta època. Precisament és en el noticiari d'aquesta revista d'on hem extret els esdeveniments que tot seguit els mostrarem, del final de la dècada dels anys 20. En primer lloc podem destacar que el 13 de setembre de l'any 1928 es va commemorar el 5è aniversari del cop d'Estat de Primo de Rivera il·luminant la casa de la vila i donant dos dies de festa als col·legis. A més, membres de la Unió Patriòtica local van assistir a les manifestacions de Madrid, Barcelona i Igualada. Les pàgines de la mateixa revista reflecteixen la mort de Joan Aliba Formatjer el dia 23 de gener de 1929, que tal com hem vist anteriorment, va ésser alcalde de Calaf quan es van inaugurar les fonts públiques l'any 1923.

Primera portada de la revista *Vida Mariana* (desembre de 1927)

La fàbrica Gimferrer a la dècada dels 50

Història de Calaf

Posteriorment també queda reflectit el pas del rei Alfons XIII per la nostra vila el dia 23 de maig de 1930, en una parada del viatge que el portava a Ponts. En un fragment de la revista s'especifica que "el poble en massa, totes les autoritats i col·legis, li tributaren un càlid i espontani homenatge. Don Alfons conversà amb algunes Autoritats, mostrant-se agradósament impressionat per tan cordial rebuda". L'endemà del pas del rei per la nostra vila es va produir la visita del bisbe Perelló. El motiu d'aquesta visita era assistir a l'assemblea de Congregacions Marianes que es va celebrar el dia 25 de maig i que va reunir, segons *Vida Mariana*, més de mil persones. Cal dir que la revista s'autotitulava precisament "portaveu de la congregació mariana i de la lliga del bon mot", per la qual cosa va donar-li a aquest acte força publicitat i un ampli tractament informatiu. Per una altra banda, l'última d'aquest seguit de notícies recollides en l'esmentada revista referents al final de la dècada dels anys 20, és la que es va produir el dia 28 de juny de 1930, concretament la inauguració de l'Agència de la Caixa de Pensions a la nostra vila. L'oficina d'aquesta entitat es va instal·lar al carrer de Sant Antoni, a l'edifici del Centre Catòlic, tot i que s'entrava per una porta diferent. El primer delegat de l'Agència va ésser el mestre

Emili Sangenís, personatge al qual hem fet referència en diferents ocasions. Un altre fet remarcable va ésser la mort del poeta calafi Isidre Vilaró el 26 de novembre de 1930. L'esmentat personatge va destacar per ésser l'autor de la lletra de moltes caramelles a partir de l'any 1911. De la seva obra cal destacar el recull de poesies titulat "De mon ermot i del Verger d'Horaci" entre d'altres. Finalment, i per acabar l'explicació d'aquest període, direm que el 25 d'agost

de 1930 es va aprovar el "Plano de Urbanización y Ensanche de la villa de Calaf", mitjançant el qual es posaven les bases del creixement urbanístic de la nostra població que des del final del segle XIX s'havia anat produint i que, lògicament, necessitava una regulació. També cal destacar que en el transcurs d'aquest any es va traslladar l'oficina de correus i telègrafs del carrer del Carme número 25, que era l'indret on era instal·lada des de 1912, al número 21 del mateix carrer.

Visita del bisbe Perelló, 24 de maig de 1930

Taula cronològica

Data	Catalunya, Espanya i Europa.	Calaf i comarca
1920	Martínez Anido, nomenat governador civil de Barcelona per reprimir els sindicalistes.	Emili Sangenís funda els "Pomells de Joventut" a la nostra vila.
1921	Desastre d'Annual al Marroc. Creació del PCE. Mor en un atemptat Eduardo Dato.	Entra en funcionament la línia telefònica. Es decideix organitzar una cavalcada de Reis.
1922	Creació d'Acció Catalana, d'Estat Català i de la Unió de Rabassaires.	Benedicció de la bandera del sometent. Es documenta la celebració d'uns partits de futbol per la Festa Major.
1923	Cop d'estat de Primo de Rivera i instauració de la Dictadura. Assassinat de Salvador Seguí, "el noi del sucre".	Cessament de l'Ajuntament presidit per Ignasi Bosser per la instauració de la Dictadura. El substitueix Joan Aliba. Inauguració de la xarxa d'aigua i les fonts. Cens obrer.
1924	Il·legalització de la CNT. Destitució de Josep Puig i Cadafalch com a President de la Mancomunitat de Catalunya.	Molta activitat futbolística en aquest any. Fins i tot es fa al camp d'esports una "curse de braus".
1925	Supressió de la Mancomunitat de Catalunya. Desembarcament d'Alhucemas.	Primera representació dels "Pastorets de Calaf". La família Gimferrer es fa càrrec de la fàbrica tèxtil.
1926	Conspiració de Prats de Molló.	
1927	Fundació de la FAI.	Comença la publicació de la revista <i>Vida Mariana</i> .
1928		Commemoració del 5è aniversari del cop d'estat de Primo de Rivera.
1929	Enfonsament de la borsa de Nova York. S'inicia una època de depressió econòmica. Exposició Internacional de Barcelona.	Obres al Pou de la Maquineta per millorar el subministrament d'aigua.
1930	Dimissió de Primo de Rivera. Govern del General Berenguer. Pacte de Sant Sebastià.	Inauguració de l'Agència de la Caixa de Pensions. Pas d'Alfons XIII per la vila. Visita del bisbe Perelló en el marc de l'Assemblea de Congregacions Marianes. Aprovació del pla d'urbanització i eixample de Calaf. Trasllat de l'Oficina de Correus i Telègrafs. Mor el poeta calafi Isidre Vilaró.